

І. П. Устинова,
кандидат юридичних наук, доцент

М. О. Ярошук,
магістр права

МЕХАНІЗМ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ АВІАЦІЙНИХ ПЕРЕВЕЗЕНЬ

Національний авіаційний університет
проспект Космонавта Комарова, 1, 03680, Київ, Україна
E-mail: kafedra92@ukr.net

Мета: у статті розглянуто особливості механізму державного регулювання. Сформульовано розуміння такого суб'єкта. Висвітлена характеристика їх статусних ознак. Запропоновано три структурних рівні у їх системі. **Методи дослідження:** проаналізовано та визначено правовий механізм авіаційних перевезень. **Результати:** досліджено правове регулювання авіаційних перевезень. Робиться висновок про достатність існуючого регулювання та пропозиції щодо їх покращення. **Обговорення:** питання національного законодавства щодо ефективності правового регулювання авіаційних перевезень.

Ключові слова: авіаційні перевезення, ліцензівка цивільної авіації, суб'єкт авіаційної діяльності, статус суб'єкта, компетенція, правосуб'єктність.

Постановка проблеми та її актуальність. Питання державного регулювання авіаційних перевезень в українській науці адміністративного права висвітлювалися фрагментарно і розглядалося як частина інституту правового регулювання повітряних сполучень. Залишилася поза межами досліджень українських та радянських учених-юристів важлива проблема механізму державного регулювання авіаційних перевезень.

Аналіз досліджень і публікацій. Окремі аспекти цієї проблематики були предметом дослідження українських учених А. С. Бичкова, В. Д. Гвоздецького, Р. О. Герасимова, С. Т. Гончарука, О. А. Гусар, Н. В. Дараганової, І. А. Дідовської, Є. К. Єряшова, В. В. Костицького, В. Й. Развадовського, В. І. Рижого, А. О. Собакаря, І. М. Сопілко, О. Ю. Шереметьєвої та ін. Крім того, ці питання привертала увагу зарубіжних дослідників, зокрема, А. П. Альохіна, В. Д. Бордунова, А. М. Верещагіна, М. М. Волкова, В. А. Горячева, Ю. М. Малєєва, М. Н. Остроумова, В. М. Хоменка, Hongliang

Zang, Qingfen Meng, Heiko van Schyndel, Von der Dunk, Paul Stepher Dempsey.

Метою статті є висвітлення компетенції суб'єктів цивільної авіації у сфері забезпечення безпеки авіації і встановлення інтегративних ознак, що об'єднують їх у системне утворення з метою окреслення шляхів підвищення їх взаємодії.

Виклад основного матеріалу. Перехід на інвестиційно-інноваційний етап розвитку економіки вимагає розвитку транспорту на якісно новій основі. Тому, з метою сприяння швидкому економічному та соціальному розвитку країни та її участі у міжнародному поділі праці, була розроблена Транспортна стратегія, яка визначає ключові проблеми, цілі, принципи та пріоритети розвитку транспортної системи України з точки зору загальнонаціональних потреб та інтересів на період до 2020 року. У результаті реалізації Транспортної стратегії передбачається підвищення рівня безпеки польотів з 0,72 до 0,36 подій/100 тис. годин нальоту.

Сьогодні транспортний сектор економіки України у цілому задовольняє лише базові потреби економіки та населення у перевезеннях. Рівень безпеки, показники якості та ефективності перевезень пасажирів та вантажів, енергоефективності, техногенного навантаження на доквілля не відповідають сучасним вимогам [1].

Серед різних видів транспорту, авіація – це найшвидший і найзручніший вид транспорту при перевезеннях на дальні відстані; по-друге, сервіс на авіарейсах у даний час відрізняється досить високим рівнем; по-третє, провідні авіаційні компанії світу через міжнародні мережі бронювання і резервування виплачують комісійну винагороду на кожне заброньоване в літаку місце, мотивуючи їх тим віддавати перевагу авіаперевезенням серед інших видів транспорту. При відстані перевезень від 1000-1500 км частка повітряного транспорту складає – 2,5-5%; від 1500-2000 км – 15-20%; від 2000-3000 км – 20-30%; понад 3000 км – 50-100% [2, с. 83].

У Повітряному кодексі України (ПК України) [3] в ч. 2 ст. 4 законодавець визначає, що державне регулювання діяльності в галузі авіації та використання повітряного простору України полягає у формуванні державної політики та стратегії розвитку, визначенні завдань, функцій, умов діяльності в галузі авіації та використання повітряного простору України, застосуванні заходів безпеки авіації, прийнятті загальнообов'язкових авіаційних правил України, здійсненні державного контролю за їх виконанням та встановленні відповідальності за їх порушення.

Вчений-адміністративіст В. Колпаков зазначає, що «без державного регулювання помітно знижується ефективність виробництва, незатребуваною виявляється фундаментальна наука, скорочуються через подорожчання інфраструктура соціальної сфери, а рух до цивілізованих форм життя здійснюється стихійно, з великими витратами і значними втратами» [10, с. 332].

Система суб'єктів державного регулювання авіаційних перевезень є досить розгалуженою. По-перше, визначимо систему державних органів, як «стрижня» відносин у сфері

адміністративно-правового регулювання авіаційних перевезень.

У незалежній Україні динаміка створення та реформування органів державної влади цивільної авіації багаторазово змінювалася. У 1992 році Постановою Кабінету Міністрів України від 25 березня 1992 року № 146 було створено Державну адміністрацію авіаційного транспорту України – державний орган управління, який здійснював керівництво авіаційним транспортом. Із 1995 року створено Державний департамент авіаційного транспорту (Указом Президента України від 5 червня 1995 року № 425/95) – центральний орган державної виконавчої влади, підзвітний Кабінету Міністрів України, який згодом увійшов до системи Міністерства транспорту України. У 1999 році з'явилася Державна авіаційна адміністрація – центральний орган виконавчої влади, підпорядкований Міністерству транспорту України, який реалізовував державну політику у сфері цивільної авіації, сприяв структурній перебудові галузі, здійснював управління цивільною авіацією та координував діяльність підприємств, установ та організацій, що належали до сфери його управління. Пізніше ця структура була ліквідована, а її функції були покладені на Міністерство транспорту України. Згодом була створена Державна служба України з нагляду за забезпеченням безпеки авіації (Указ Президента України від 15 липня 2004 року № 803/2004 «Про Державну службу України з нагляду за забезпеченням безпеки авіації») – спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади, діяльність якого спрямовувалася і координувалася Кабінетом Міністрів України. Сьогодні цей орган здійснює свою діяльність на основі норм Положення про Державну авіаційну службу України (затверджене Указом Президента України від 6 квітня 2011 року № 398/2011). Державна авіаційна служба України – це центральний орган виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра інфраструктури України. Державна авіаційна служба України входить до системи органів виконавчої влади і забезпечує реалізацію

державної політики в сфері цивільної авіації [40].

Оскільки Державна авіаційна служба підзвітна й підконтрольна Міністерству інфраструктури України, то її не виокремлюють у самостійно діючий орган, здатний ефективно здійснювати свої функції щодо забезпечення авіаційних перевезень. У своїй діяльності, прямо чи дотично пов'язаній з нормотворчою, вказаний орган державної влади узагальнює практику застосування законодавства з питань, що належать до її компетенції, розробляє пропозиції щодо вдосконалення законів України, актів Президента України, Кабінету Міністрів України, нормативно-правових актів міністерств та в установленому порядку подає їх віце-прем'єр-міністру України – Міністру інфраструктури України для погодження і внесення їх на розгляд Кабінету Міністрів України.

Специфіка сфери цивільної авіації полягає й в особливостях суб'єктного складу. Так, неможливо виключити й обслуговуючий персонал повітряного судна з числа суб'єктів державного регулювання авіаційних перевезень. Стаття 32 Повітряного кодексу України регламентує дане питання, даючи повну оцінку вказаній категорії. У відповідності вказаній нормі до складу авіаційного персоналу входять: члени екіпажу повітряного судна; особи командно-керівного, командно-льотного, інспекторського та інструкторського складу; спеціалісти, які здійснюють регулювання використання повітряного простору України і обслуговування повітряного руху на території України; спеціалісти, які здійснюють організацію і технічне обслуговування повітряних суден, а також усі види забезпечення польотів; спеціалісти, які обслуговують повітряні перевезення; спеціалісти, які здійснюють організацію і проведення дослідно-конструкторських, експериментальних, науково-дослідних робіт при льотних випробуваннях авіаційної техніки; спеціалісти, які здійснюють нагляд і контроль за безпекою польотів, а також ті, які проводять службове розслідування авіаційних подій (державні інспектори з безпеки

польотів); спеціалісти, які здійснюють аналіз та контроль льотної придатності повітряних суден при розробці, випробуванні, сертифікації і серійному виробництві; спеціалісти, які здійснюють забезпечення авіаційної безпеки і безпеки авіації в цілому; авіаційні експерти [35].

До суб'єктів, які гарантують безпеку авіаційних перевезень, необхідно віднести авіаційний персонал – особовий склад підприємства, організації, підрозділу, навчального закладу, що складається з авіаційних спеціалістів за професійною ознакою (ст. 32 ПКУ) [35]. Відповідно до цієї ж статті, до складу авіаційного персоналу входять: члени екіпажу повітряного судна; особи командно-керівного, командно-льотного, інспекторського та інструкторського складу; спеціалісти, які здійснюють регулювання використання повітряного простору України і обслуговування повітряного руху на території України; спеціалісти, які здійснюють організацію і технічне обслуговування повітряних суден, а також усі види забезпечення польотів; спеціалісти, які обслуговують повітряні перевезення; спеціалісти, які здійснюють організацію і проведення дослідно-конструкторських, експериментальних, науково-дослідних робіт при льотних випробуваннях авіаційної техніки; спеціалісти, які здійснюють нагляд і контроль за безпекою польотів, а також ті, які проводять службове розслідування авіаційних подій (державні інспектори з безпеки польотів); спеціалісти, які здійснюють аналіз та контроль льотної придатності повітряних суден при розробці, випробуванні, сертифікації і серійному виробництві; спеціалісти, які здійснюють забезпечення авіаційної безпеки і безпеки авіації в цілому; авіаційні експерти.

Відповідно до статті 7 Закону України «Про ліцензування видів господарської діяльності» Державна авіаційна служба України здійснює ліцензування виду господарської діяльності з перевезення пасажирів, небезпечних вантажів та небезпечних відходів повітряним транспортом.

Відповідно до ліцензійних умов, до заяви про отримання ліцензії додаються:

1) інформація за підписом здобувача ліцензії (його керівника або керівника його виконавчого органу) про номер та дату видачі чинного сертифіката експлуатанта;

2) документи, які підтверджують, що більш як 50% статутного капіталу (пакета акцій) здобувача ліцензії володіють Україна, юридичні особи України та/або фізичні особи – резиденти України, якщо інше не передбачено міжнародними договорами України;

3) інформація за підписом здобувача ліцензії (його керівника або керівника його виконавчого органу) про відсутність контролю (у значенні, наведеному в статті 1 Закону України «Про захист економічної конкуренції») за діяльністю здобувача ліцензії осіб – резидентів інших держав, що здійснюють збройну агресію проти України (у значенні, наведеному в статті 1 Закону України «Про оборону України») та/або дії яких створюють умови для виникнення воєнного конфлікту та застосування воєнної сили проти України.

Висновки. Державне регулювання діяльності в галузі цивільної авіації України полягає у формуванні державної політики та стратегії розвитку, визначенні завдань, функцій, умов діяльності в галузі авіації, застосуванні заходів безпеки авіації, прийнятті загальнообов'язкових авіаційних правил України, у здійсненні державного контролю за їх виконанням та встановленні відповідальності за їх порушення.

Авіаційні перевезення є діяльністю, яка пов'язана з переміщенням пасажирів і вантажів, продукції виробничо-технічного призначення та виробів народного споживання повітряними шляхами. Авіаційних перевезень можливо лише за умов ефективної діяльності авіаційно-транспортної системи (АТС).

Державне регулювання авіаційних перевезень має сприяти створенню та підтримці конкурентного середовища, починаючи з розширення комерційних прав авіаперевізників, аж до вільного доступу на ринок авіаперевезень – чистої конкуренції на ринку транспортних послуг.

Література

1. *Про схвалення* Транспортної стратегії України на період до 2020 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 20 жовтня 2010 р. № 2174-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0393-07>

2. *Стогар В. П.* Коммерческая деятельность на воздушном транспорте: учеб. пос. / В. П. Стогар, Н. С. Федотова. – М.: Транспорт, 1990. – 224 с.

3. *Повітряний кодекс* України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3393-17

4. *Проблеми розвитку авіаційних послуг у цивільній авіації України* // Інформаційний портал «Сервіс і технології»: [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://avia.biz.ua/content/view/-2476/113/>

5. *Офіційний сайт* Державної авіаційної адміністрації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukraviatrans.gov.ua>.

6. *Концепція адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу*, схвалена Постановою Кабміну від 16 серпня 1999 р. № 1496.

7. *Конвенція про уніфікацію деяких правил міжнародних повітряних перевезень* // Офіційний вісник України. – 2009. – № 33.

8. *Офіційний сайт* Державної авіаційної адміністрації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukraviatrans.gov.ua>.

9. *Єршаов Є. К.* Використання повітряного транспорту цивільної авіації як об'єкт правового регулювання / Є. К. Єршаов // Наукові праці Національного авіаційного університету. Серія: Юридичний вісник «Повітряне і космічне право» [зб. наук. ст.]. – К.: НАУ, 2008. – № 3. – С. 14-16.

10. *Горян Е. В., Горян К. В.* Забезпечення прав пасажирів при здійсненні міжнародних повітряних перевезень (порівняння законодавства України та ЄС) // Часопис Академії адвокатури України. – № 4. – С. 106.

11. *Аналіз регуляторного впливу проекту Закону України «Про особливості державного регулювання діяльності авіаційних перевізників, пов'язаної з перевезенням пасажирів, вантажу*

повітряним транспортом» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://avia.gov.ua/documents/Regulyatorna-diyalnist/Analiz-regulyatornogo-vplivu/23662.html>

12. Колпаков В. К. Адміністративне право України: підруч. / В. К. Колпаков, О. В. Кузьменко. – К.: Юрінком Інтер, 2003. – 544 с.

References

1. *Pro shvalennja* Transportnoi' strategii' Ukrainy na period do 2020 roku: Rozporjadzhennja Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 20 zhovtnja 2010 r. № 2174-r [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0393-07>

2. *Stogar V. P.* Kommercheskaja dejatel'nost' na vozdušnom transporte: ucheb. pos. / V. P. Stogar, N. S. Fedotova. – М.: Transport, 1990. – 224 s.

3. *Povitrjanyj* kodeks Ukrainy [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3393-17

4. *Problemi* rozvitku aviaciinih poslug u civilnij aviacii Ukraini // Informacijni portal «Servis i tehnologii» [Elektron. resurs]. – Rezhim dostupu: http://avia.biz.ua/content/view/_2476/113/

5. *Oficiinii* sait Derjavnoi aviaciinoi administracii [Elektronnij resurs]. – Rezhim dostupu: <http://www.>

6. *Koncepcija* adaptacii zakonodavstva Ukraini do zakonodavstva Evropeiskogo soyuzu: shvalena Postanovoyu Kabminu vid 16 serpnja 1999 r. № 1496.

7. *Konvencija* pro unifikaciju deyakih pravil mijnarodnih povitryanih perevezen // Oficiinii visnik Ukraini. – 2009. – № 33.

8. *Oficiinii* sait Derjavnoi aviaciinoi administracii [Elektronnij resurs]. – Rezhim dostupu: <http://www.ukraviatrans.gov.ua>.

9. *Eryashov E. K.* Viktoristannya povitryanogo transportu civilnoi aviacii yak ob'ekt pravovogo reguljuvannya / E. K. Eryashov // Naukovi pracj Nacionalnogo aviaciinogo universitetu. Seriya: Yuridichni visnik «Povitryane i kosmichne pravo» [zb. nauk. st.]. – К.: NAU. – 2008. – № 3. – S. 14-16.

10. *Goryan E. V., Goryan K. V.* Zabezpechennja prav pasajiriv pri zdiisnenni mijnarodnih povitryanih perevezen _porivnyannya zakonodavstva Ukraini ta ES // Chasopis Akademii advokaturi Ukraini. – № 4. – S. 106.

11. *Analiz* reguljuatornogo vplivu proektu Zakonu Ukraini «Pro osoblivosti derjavnogo reguljuvannya diyalnosti aviaciinih pereviznikiv, pov'yazanoi z perevezennyam pasajiriv, vantaju povitryanim transportom» [Elektronnij resurs]. – Rezhim dostupu: http://avia.gov.ua/documents/Regulyatorna_diyalnist/Analiz/

12. *Kolpakov V. K.* Administratyvne pravo Ukrainy: pidruch. / V. K. Kolpakov, O. V. Kuz'menko. – К.: Jurinkom Inter, 2003. – 544 s.

І. П. Устинова, М. А. Ярошук

МЕХАНИЗМ ГОСУДАРСТВЕННОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ АВИАЦИОННЫХ ПЕРЕВОЗОК

Национальный авиационный университет
проспект Космонавта Комарова, 1, 03680, Киев, Украина
E-mail: kafedra92@ukr.net

Цель: в статье рассмотрены особенности механизма государственного регулирования. Сформулировано понимание такого субъекта. Освещена характеристика их статусных признаков. Предложено три структурных уровня в их системе. **Методы исследования:** проанализирован и определен правовой механизм авиационных перевозок. **Результаты:** исследовано правовое регулирование авиационных перевозок. Делается вывод о достаточности существующего регулирования и предложения по его улучшению. **Обсуждение:** вопросы национального законодательства по эффективности созданного регулирования.

Ключевые слова: авиационные перевозки, лицензобезопасность гражданской авиации, субъект авиационной деятельности, статус субъекта, компетенция, правосубъектность.

I. Ustynova, M. Yaroshuk

MECHANISM FOR THE ADJUSTMENT OF ADVANCED HEATING

National Aviation University

Kosmonavta Komarova Avenue, 1, 03680, Kyiv, Ukraine

E-mail: kafedra92@ukr.net

Purpose: in the article the features of the state regulation mechanism are considered. The understanding of such a subject is formulated. The characteristics of their status indicators are highlighted. Three structural levels are proposed in their system. **Methods of research:** the legal mechanism of aviation transportation has been analyzed and defined. **Results:** the mechanism of legal regulation of aviation transportation is investigated. A conclusion is drawn about the adequacy of the existing regulation and proposals for their improvement. **Discussion:** national legislation on the effectiveness of the mechanism created.

Keywords: aviation transportation, license safety of civil aviation, subject of aviation activity, status of the subject, competence, legal personality.